

Valóságos könyvtár – könyvtári valóság. Könyvtár- és információtudományi tanulmányok 2020. Szerk. Kiszl Péter, Boda Gáborné Köntös Nelli. Budapest, ELTE BTK Könyvtár- és Információtudományi Intézet. 2021. 267–278.

ÖNREFLEXIÓ ÉS SZAKMAI ÖNISMERET A DOKUMENTUMLEÍRÁS SZOLGÁLATÁBAN

BODA GÁBORNÉ KÖNTÖS NELLI

ELTE BTK KITI Információtudományi Tanszék, egyetemi adjunktus

TARTALMI ÖSSZEGFOGLALÓ

Az utóbbi évtizedek társadalmi, kulturális és technológiai változásai nem hagyták érintetlenül a könyvtárakat sem. A felhasználó- és szolgáltatásközpontú ellátás eszménye jegyében átalakultak a könyvtári munkafolyamatok, megváltoztak a dokumentumok leírásához, a katalógusok építéséhez alkalmazott munkaeszközök és -módszerek, melyek szükségszerűen magukkal vonták a tevékenységhez kapcsolódó szakmai kompetenciák tartalmának átalakulását is.

Ahogy a régi idők könyvtári cédulakatalógusának, úgy a mai kor számítógépes katalógusának a színvonalát is több tényező alakítja egyszerre. Mindkettőt meghatározza az állomány nagysága és összetétele, az alkalmazott előírások rendszere, a rendelkezésre álló technikai háttér, a felhasználói igények, valamint a hagyomány, a könyvtáros előtt álló példák – és nem utolsósorban – a készítőjének szakmai felkészültsége és tapasztalata.

Az önreflexió az élethosszig tartó tanulás szerves része, tapasztalataink, cselekedeteink, szisztematikus végiggondolása, elemzése, a szakmai önismeret és a szakmai identitás kialakításának meghatározó eleme, mely jelentős mértékben hozzájárulhat a megváltozott környezethez való alkalmazkodás sikeréhez és a XXI. század könyvtárosával szemben támasztott új elvárások teljesítéséhez a dokumentumleírás vonatkozásában.

A tanulmány a szakmai önismeret szemszögéből tekinti át az informatikus könyvtáros alapképzési szak és a könyvtártudomány mesterszak a 18/2016. (VIII. 5.) EMMI rendeletben megjelent képzési céljait és szakmai kompetenciáit, annak érdekében, hogy látható legyen, melyek azok az ismeretek, jártasságok, készségek és képességek, amelyek nélkülözhetetlenek a könyvtári gyűjtemények feltárásának értékteremtő munkafolyamatában résztvevő szakemberek önreflexiójához, szakmai önértékelésének megvalósításához.

Bevezetés

Az utóbbi évtizedek társadalmi, kulturális és technológiai változásai nem hagyták érintetlenül a könyvtárakat sem. A felhasználó- és szolgáltatásközpontú ellátás eszménye jegyében átalakultak a könyvtári munkafolyamatok, megváltoztak a dokumentumok leírásához, a katalógusok építéséhez alkalmazott munkaeszközök és -módszerek is, melyek szükségszerűen magukkal vonták a tevékenységhez kapcsolódó *szakmai kompetenciák tartalmának átalakulását* is.

A dokumentumleírás terén végbemenő változásoknak és az új kihívásoknak csak azok a magasán képzett, speciális ismeretekkel rendelkező szakemberek képesek megfelelni, akik kompetens módon, megfelelő rálátással rendelkeznek saját magukra, személyes és szakmai működésükre, és ennek birtokában a munkájukat folyamatosan vizsgálva, javítva, ismereteiket bővítve vesznek részt a dokumentumleírás értékkeremtő folyamatában. Vajon képesek vagyunk megfelelő módon érzékelni ezeket a változásokat, az új elvárásokat? Képesek vagyunk kritikusan, egy külső, független nézőpontból vizsgálni szakmai tevékenységünket? Kapunk elegendő visszajelzést arról, milyen munkát végzünk, és nem utolsósorban van lehetőségünk, eszközünk, motivációnk, időnk a *szakmai önvizsgálatra*? A válaszokat kutatva az önreflexió és a reflektív gondolkodás elméletalkotóit, a neveléstudomány hazai és külföldi teoretikusait hívtam segítségül. Átfogó és teljes körű válasz mégsem adható a témakör szerteágazó jellege, valamint a terjedelmi korlátok miatt. Jelen írás csupán figyelemfelkeltő és gondolatébresztő szándékú. A kérdés részletes kidolgozásához további kutatások szükségesek a szerző részéről. Fontos hangsúlyozni továbbá, hogy a tanulmányban tárgyalt önreflexió nem a pszichológiai szempontú önértékelést jelenti, hanem egy szakmai szempontrendszeren alapuló értékítéletet.

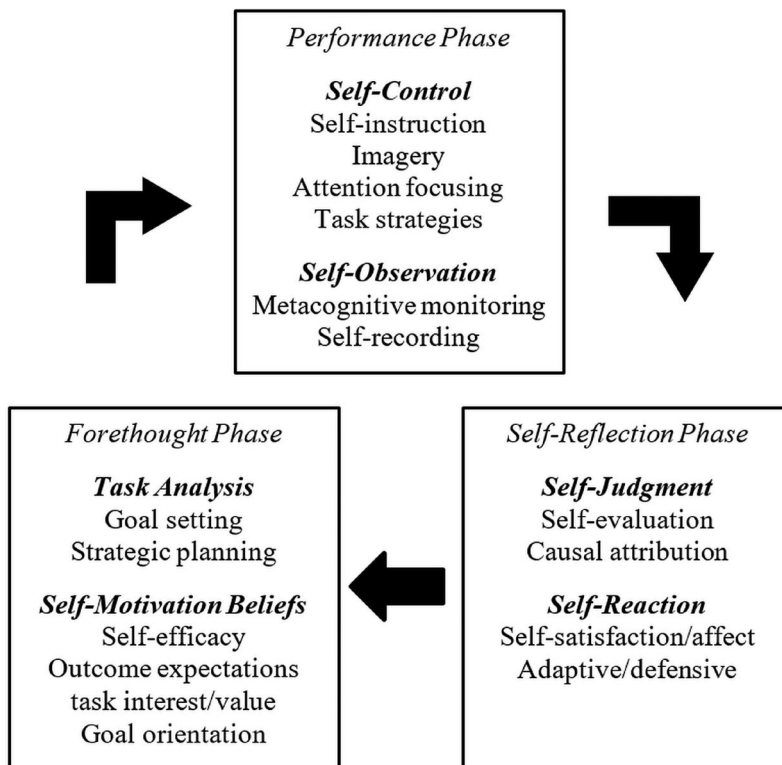
Az önreflexió kutatása, elméletalkotói

A reflektivitás gondolköre az 1950-es évek elején jelent meg *John Dewey*nál.¹ Az amerikai oktatási rendszer egyik megreformálójaként, paradigmaváltóként² számon tartott filozófus a reflexiót gondolkodási formának tekinti, ami a konkrét tapasztalat, helyzet kétségéből születik és problémamegoldáshoz vezet. *Dewey* szerint a reflektív gondolkodás során a lehetséges cselekvések alternatívákká szerveződnek, és így a „zavaros” szituáció, világos helyzetté változhat.³

Egy másik megközelítésben, *Donald Schön* amerikai filozófus szerint a reflektálás egyfajta kísérletként jellemezhető, amelyben a reflexió szerepe nem más, mint hogy lehetővé teszi a párbeszédet a reflektáló és a problémás szituáció között. A probléma-helyzet és a probléma minőségének fontosságát hangsúlyozza, azt állítva, hogy az igazi reflektivitást csak az a problémahelyzet hívja elő, ami érzelmileg hat az egyénre.⁴ „A reflexiót pedig olyan gondolkodásmódként definiálja, ami magában foglalja azt a képességünket, hogy észszerűen válasszunk és választásunkért felelősséget vállaljunk. *Schön* koncepciója a reflektív gondolkodás öt fázisát különbözteti meg, melyek a következők:

- a probléma felismerése,
- a probléma összevetése hasonló esetekkel, az adott helyzet sajátosságainak kiemelése,
- a fentiek alapján a probléma újrafogalmazása, azonosítása,
- kísérletezés a megoldásokkal, végül pedig
- a kívánt és nem kívánt következmények átgondolása.”⁵

Barry J. Zimmerman amerikai oktatáskutató triadikus modelljének⁶ szintén szerves része az önreflexió (1. ábra). A modell ciklikusan visszatérő folyamatok együtteseként mutatja be az *önszabályozó tanulás* fázisait, melynek harmadik eleme az önreflexió.

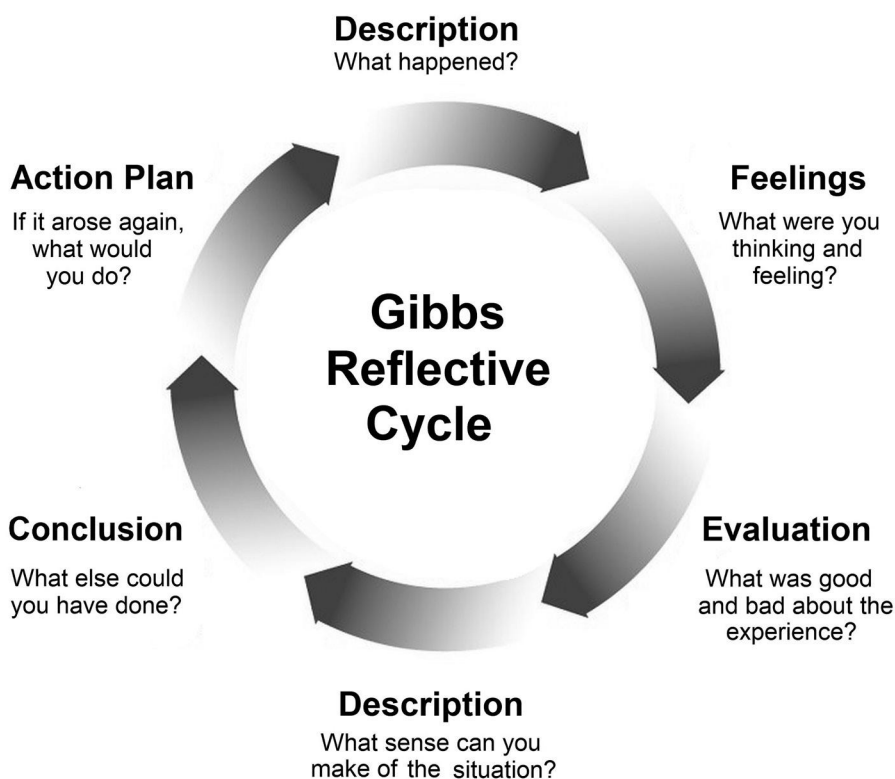

1. ábra: Az önszabályozó tanulás fázisai és alfolyamatai⁷

„A ciklus első fázisa (Forethought Phase) a *cselekvés tervezése*. Ebben a fázisban lényeges, hogy az egyén mennyire tartja fontosnak a rábízott feladatot, továbbá milyen a saját magáról kialakított képe, az önértékelése. A második fázis (Performance Phase) a *megvalósítás és kivitelezés* fázisa, amikor a feladat megoldási stratégiájának kidolgozása történik, mely során az egyén a feladatra koncentrálni és közben folyamatosan figyelemmel kíséri a változásokat (monitorozás), amelyekhez igyekszik alkalmazkodni. A harmadik fázis (Self-Reflection Phase) a monitorozással párhuzamosan zajlik, ez az *önreflexió*, melynek keretében az egyén értékeli saját teljesítményét. Az egyén önmaga végzi a visszacsatolást, ami nem a folyamat végén történik meg, hanem a folyamat közben. Mindez folyamatos észlelést, értékelést jelent. Az önértékelés során az egyén következtetéseket von le, minősíti a saját teljesítményét. Ennek nyomán pedig különböző reakciók jönnek létre: elégedettség, elégedetlenség, adaptív és defenzív magatartás.”⁸

Az önreflexió körforgás jellegű, hat egymást követő lépésből álló folyamatként történő ábrázolását mutatja be részletesen a *Gibbs-féle reflexiós ciklus* (2. ábra).⁹ A ciklus elemei:

- Leírás: Mi történt?
- Érzelmek: Mit éreztünk, mit gondoltunk?
- Értékelés: Mi volt jó, illetve rossz ezzel a tapasztalattal kapcsolatban?
- Elemzés: Milyen egyéb meglátásaim vannak a helyzetről?
- Következtetés: Mi mást tehetek még?
- Cselekvési terv: Mit fogok legközelebb csinálni?

2. ábra: A Gibbs-féle reflexiós ciklus¹⁰

A modell egy-egy tapasztalat rendszerszerű végiggondolásában segít. *Graham Gibbs* modellje az önreflexió lényegére mutat rá: a reflexióból nyert meglátások a jövőbeni gyakorlathoz adnak információkat. Ez nem más, mint *reflektív tanulás*.¹¹ Mi kell ahhoz, hogy ezt megvalósítsuk? Mi jellemzi ezt a tanulást? A reflektív tanulás három alapvető jellemzője:

- az elfogulatlan, nyitott gondolkodásmód – az alternatívák figyelembevétele,

- a teljes odaadás – a belemerülés a folyamatba, és
- a személyes felelősségvállalás – az elfogadás.¹²

Falus Iván és Kimmel Magdolna meghatározása¹³ alapján a reflexió tapasztalataink, ismereteink és cselekedeteink szisztematikus elemzése: okainak és alapvetéseinek feltárása, következményeinek végiggondolása. *A reflexiós, illetve önreflexiós tevékenység bizonyítható módon fejleszti a szükséges kompetenciákat, az önértékelést végző személy személyiségét, a kommunikációs készségeit és önbizalmát. Az önreflexió elsősleges visszajelzés arról, hogy hol tartunk, miben értünk el jó eredményeket és milyen területeken kell még fejlődniünk; rákérdezés önmagunkra, a véleményeink, gondolkodásmódunk helyességének vagy helytelenségének felülvizsgálatára. Nélkülözhetetlen a munkánk értékelésében, a továbblépés és a folyamatos megújulás eszköze.*¹⁴ A reflektív gondolkodás tudatos alkalmazásához elengedhetetlen az önelemzőképesség, a nyitott, a fejlődés iránt elkötelezett és azért *felelősséget vállaló attitűd.*¹⁵

„Az 1980-as években az Egyesült Államokban szinte tudományos mozgalommá vált a reflektív gondolkodás kutatása. A különböző kutatások nyomán több, újszerű értelmezéssel egészült ki a reflektivitás meghatározása. Sokan olyan *eszközként* definiálták a reflektivitást, ami lehetőséget (néha kényszert) ad az új gondolkodási, szituáció megítélési technikák kifejlesztésére, a napi rutintól való elrugaszkodásra.”¹⁶ A számtalan elmélet és definíció közös tanulságaként levonható, hogy „*az önreflexió és az önértékelés a tanulás és a szakmai fejlődés motorja*, ami a szakmai tevékenységünk folyamatos, ciklikus monitorozását, értékelését és az értékelés alapján annak korrigálását, változtatását jelenti.”¹⁷ Az önreflexió az élethosszig tartó tanulás elengedhetetlen eszköze,¹⁸ a szakmai önismeret és a szakmai identitás kialakulásának meghatározó eleme.

Önreflexió és szakmai kompetenciák a dokumentumleírás vonatkozásában

A szakmai önismeret és önvizsgálat jelentősége egyáltalán nem elhanyagolható tényező a dokumentumleírás szempontjából, illetve a dokumentumleírás munkafolyamatában résztvevők szakmai fejlődése szempontjából sem. Csak a változás állandó¹⁹ – szokták mondani, és így van ez a dokumentumleírás terén is. Az újszerű megközelítésről vallanak a leírás megváltozott alapelvei, és a változó szakterminológia²⁰ egyaránt. Tudjuk, tapasztaljuk: nem kerülhető el a megszokott gyakorlattól eltérő, új megoldások bevezetése, a korábban alkalmazott sémák nem vihetők tovább, és változnunk, változtatnunk kell. Az újratervezés és az „átállás” nem mindig zökkenőmentes, gyakran belső és külső konfliktusoktól sem mentes folyamat, de úgy gondolom, hogy a tudatos önreflexió által nyert tapasztalatok segíthetnek új lendületet venni, szakmailag fejlődni, az új szabályokat elsajátítani és új cselekvési formákat kialakítani.

A megszokás és a rutin fogságából a dokumentumleírónak a *reflektív gondolkodás* segíthet kiszabadulni, ami „összekapcsolja az elméleti tudást a korábbi gyakorlati tapasztalatokkal egy fejlődési cél elérése érdekében.”²¹ A reflektív gondolkodás tudatos alkalmazásához

elengedhetetlen az önelemzőképesség, a nyitott, a fejlődés iránt elkötelezett és azért felelősséget vállaló attitűd, a hajlandóság a több szempontú elemzésre.²² „A tudásalapú társadalomban állandó célként jelenik meg a teljesítmény javítása, a szakmai fejlődés igénye, aminek nem tudunk megfelelni, ha nem alkalmazzuk a reflektív gondolkodást. Mindezekon túl az önreflexió nem csak a szakmai fejlődésben játszik fontos szerepet, nyugodtan mondható, hogy az élet minden területén jelen kell, hogy legyen.”²³

Az önreflexió képességének elsajátításáért különösen sokat tehetünk a könyvtár- és információtudományi képzés ideje alatt, a felsőfokú könyvtárosképzésben résztvevő hallgatók esetében.²⁴ A továbbiakban megvizsgáljuk, hogy az önreflexió kérdésköre hol és hogyan érhető tetten az informatikus könyvtáros alapképzési szak, illetve a könyvtártudomány mesterképzési szak képzési céljaiban és szakmai kompetenciáiban,²⁵ közelebbről pedig azokban a kompetenciákban, amelyek összefüggésbe hozhatók a dokumentumleírás szerteágazó folyamataival.

Az említett szempontokat figyelembe véve, az alapképzésben és a mesterképzésben elsajátítandó szakmai kompetenciák közül egyaránt nyolcat-nyolcat lehet kiemelni:

Informatikus könyvtáros alapképzési szak (BA)

Az informatikus könyvtáros

a) tudása

- Ismeri a hazai és külföldi dokumentumok és információk értékelésével, kiválasztásával, a gyűjteményszervezéssel, *a formai és tartalmi feldolgozással*, a keresőrendszerek használatával, működtetésével, *fejlesztésével*, valamint a könyvtári szolgáltatások nyújtásával és tervezésével *kapcsolatos alapelveket*.

b) képességei

- Képes a munkája során megismert vagy feltárt tények alapos és részletes elemzésére, az eredményekből kibontható *összefüggések feltárására, reális értéktételeket alkot* és az ezekből levonható következtetésekre építve *önálló javaslatokat fogalmaz meg*.
- Képes *ismereteinek hatékony alkalmazására* az egyes könyvtári munkaterületeken, a gyűjteményszervezés, az *információ- és dokumentum feldolgozás*, az információkeresés, az információ- és dokumentumszolgáltatás és egyéb könyvtári szolgáltatások területén.

c) attitűdje

- Minőség tudattal rendelkezik, és *saját tevékenységét is kritikusan szemléli*. Részesen kíván lenni a könyvtári szolgáltatások jó minőségét garantáló minőségi láncolatnak.
- *Nyitott* a könyvtári innováció minden formája iránt, *befogadó és egyben kritikus* a könyvtári munkát érintő elméleti, gyakorlati és módszertani *újításokkal szemben*.
- Elfogadja és alkalmazza a mindennapok könyvtári gyakorlatában igazolt megoldásokat, *él a szakmai továbbképzés minden formális és informális lehetőségével*.

d) autonómiája és felelőssége

- Szűkebb szakmai területén, személyes felelősségi körében önálló és *kezdeményező szerepet vállal* abban, hogy a társadalomban kialakult könyvtárkép egyre pozitívabbá váljon.
- A szervezeti struktúrában elfoglalt helyének megfelelő *önállósággal, proaktivitással és felelősséggel* szervezi munkáját, és az irányítása alatt dolgozó munkatársak tevékenységét.

Könyvtártudomány mesterképzési szak (MA)

Az informatikus könyvtáros

a) tudása

- Birtokolja a korszerű *minőségmenedzsment*, tudásmenedzsment és projektmenedzsment, valamint a szolgáltatások nyújtásával, tervezésével kapcsolatos módszertani tudástartalmakat.
- Birtokában van a *könyvtári minőségirányítás és a szervezeti önértékelés elméleti és módszertani ismereteinek és eszközeinek*, amelyek alkalmazásával a könyvtárak és információs szervezetek teljesíthetik jelenlegi és a jövőben várható feladataikat.

b) képességei

- Képes a különböző típusú könyvtárakban, szaktájékoztatási és dokumentációs intézményekben, valamint az üzleti szférában az egyes szaktudományok területén *magas szintű, önálló* gyűjteményszervező, *feldolgozó*, rendszerező, tájékoztató *munka végzésére* magyar és idegen nyelven.

c) attitűdje

- Elkötelezett a könyvtár- és információtudomány területén egyre nagyobb szerepet kapó minőségbiztosítási törekvésekkel szemben, *minőség tudat és sikerorientáltság*, stratégiai látásmód és szolgáltatásorientáltság *jellemzi*.
- Kellő *motivációval rendelkezik a változó társadalmi igények felismerésére, reflexiójára, a folyamatos önképzésre*, az életen át tartó tanulásra.

d) autonómiája és felelőssége

- Megfelelő *önismeret jellemzi*, meglevő tudását és képességeit *kritikusan értékeli és fejleszti*.
- Önállóan, bátran és *felelősségteljesen vesz részt* munkaszervezetének működtetésében, a *szakmai koncepciók kidolgozásában*, megvitatásában és megvalósításában.
- Minden szervezeti, intézményi tevékenysége során felelős módon latba veti tudását és befolyását a *minőségi munkavégzés elismertetése* mellett.

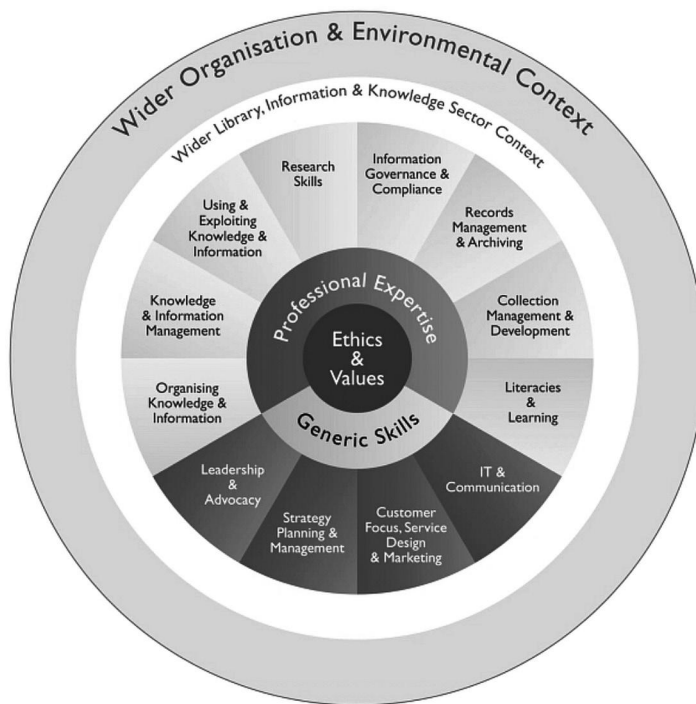
Láthatjuk, hogy a dokumentumleírás vonatkozásában a könyvtári feltáró tevékenység színvonalas működtetéséhez az elsajátított tudáson kívül, a leírás nemzetközi és hazai szabványainak, szabályzatainak és a gépi rendszerek ismeretén kívül *nélkülözhetetlen elem a folyamatos szakmai önreflexió*, melyre alap- és mesterképzésben egyaránt fel kell készíteni

hallgatóinkat. A képzési és kimeneti követelmények szerint felépített oktatási programon belül, a dokumentumleíráshoz kapcsolódó kurzusok esetében kiemelten fontosnak tartom, hogy érvényesüljön ez a szándék és a hallgatók elsajátítsák a szakmai önreflexió képességét. A későbbiekben, munkájuk során ennek birtokában tudják majd reálisan értékelni saját dokumentumleírói tevékenységüket. Így rajzolódik ki fokozatosan előttük egy *szakmai önarckép*, amely segít a szakmai fejlődésüket elősegítő célokat kitűzni és a célokat szem előtt tartva tudatosan fejleszteni önmagukat. Mindezek alapján pedig remélhető, hogy az egyének szintjén végbemenő folyamatok pozitív módon hatnak vissza a rendszer egészére, a rekordokra, a rájuk épülő bibliográfiai szolgáltatások és a belőlük felépülő adatbázisok minőségére egyaránt.

*Az önértékelés egy lehetséges módja:
a Professional Knowledge and Skills Base (PKSB) keretrendszer*

Az önreflexió folyamat nem „egy karosszék-forradalom.” A teljes sikerhez kellenek a tettek, azaz az elmélet gyakorlati tesztelése, ellenőrzése is.²⁶ A folyamat beindításához és végigviteléhez kiváló lehetőséget, eszközt kínál a *Professional Knowledge and Skills Base*²⁷ (PKSB) elnevezésű keretrendszer, melyet a brit könyvtáros kamara (Chartered Institute of Library and Information Professionals = CILIP) 2013-ban dolgozott ki. A szakmai önértékelés és önreflexió területéhez szorosan kapcsolódó kezdeményezésről 2016 tavaszán, a Magyar Könyvtárosok Egyesülete által szervezett „*Szakmai ismeretek és készségek – átalakuló hivatás. A könyvtáros kompetenciák változása és megjelenése az uniós gyakorlatban*” című nemzetközi konferencián²⁸ Simon Berney-Edwards számolt be. Az előadó bemutatta azt „az önbevalláson alapuló, az egész életpályát átívelő szakmai minőségbiztosítási rendszert”²⁹, kompetencia keretrendszert, amely lehetőséget ad a brit könyvtárosok és információs szakemberek önminősítésére.^{30,31}

A PKSB azokat az elvárt szakmai és technikai ismereteket, általános készségeket és képességeket veszi számba, amelyekkel a könyvtári, információs és tudásmenedzsment területén dolgozóknak rendelkezniük kell. Mindez kiegészül szakmai etikai elemekkel és olyan értékekkel, amelyek mind a szakmai közösségen belül, mind pedig azon kívül fontosak. A kerék (PKSB Wheel) középpontjában azok az etikai elvek és értékek (Ethics & Values) állnak, amelyekre a szakma valamennyi résztvevőjének munkája épül (3. ábra). A középpontot nyolc szakmai tudás (Professional Expertise) és négy alap vagy általános készség (Generic Skills) veszi körül. Ezek azok a meghatározó készségek és tudáselemek, amelyek a könyvtáros hivatás lényegét és egyediségét jelentik. Valamennyi készség- és tudáselem 6–10 további elemből áll. A szélesebb összefüggésrendszer vizsgálata azért fontos, hogy ismerjük és megértsük a tágabb szakmai környezetet (Wider Library, Information & Knowledge Sector Context) és a munkahelyen kívüli (Wider Organisation & Environmental Context) világot, a szervezeti és környezeti hátteret egyaránt.³²

3. ábra: PKSB kompetencia keretrendszer³³

Az önértékelési keretrendszer szempontjai mentén megvizsgálhatjuk saját szakmai teljesítményünket, ellenőrizhetjük, hogy jelenleg hol tartunk, milyen szintet értünk el; és látható benne az is, hogy mi az ideális szint egy-egy készségnél. A készség- és tudáselemeken belüli témaköröket (az elsajátított ismereteket és készségeket)³⁴ mindenki a saját helyzetének, eddigi teljesítményének megfelelően, egy öt fokozatú (0–4) skálán pontozhatja.³⁵ Az értékelés segítségével beazonosítható, hogy hol kell fejlődni, mi az a terület, ahol magasabb szintre kell eljutni.³⁶

A PKSB keretrendszerben szereplő szakmai és technikai ismeretek, általános készségek és képességek áttekintése és pontozása, úgy gondolom érdekes és tanulságos kísérlet lenne valamennyi, a dokumentumleírás területén dolgozó szakember számára szakmai önreflexiójuk részeként.

Összefoglalás

Napjainkban a dokumentumleírás terén végbement paradigmaticus változások alapjában változtatják meg a könyvtárosok munkáját. A kihívásokhoz való sikeres alkalmazkodás kulcstényezője az önképzés belső igényével rendelkező szakember, aki ismereteit,

készségeit, tudáskészletét folyamatosan bővítve vesz részt a dokumentumleírás értéktérítő munkafolyamatában. „Az önreflexió általi tanulás nagymértékben az egyén saját motivációi által irányított folyamat.”³⁷ Enélkül az egyén személyes és szakmai fejlődése elképzelhetetlen. A jövőbe mutató fejlesztések megvalósításához a könyvtárakban – sok egyéb feltétel mellett – szükség van a megújulni kész szakemberekre. Ahhoz, hogy az eddig elért eredményeket megőrizzük és továbbléphessünk, a megújulást magunkban kell kezdenünk. A kihívás és a verseny kézzelfogható, melyre szakmailag és emberileg is fel kell készülnünk.

Jegyzetek és irodalom

1. DEWEY, John: Experience and education. New York, MacMillan, 1951.
2. BÉCSI Zsófia: John Dewey nevelésfilozófiája. [PhD disszertáció] Pécs, PTE BTK Filozófia Doktori Iskola, 2018. 4. p. Forrás: <http://pea.lib.pte.hu:8080/handle/pea/23114> [2020. április 16.]
3. SZIVÁK Judit: A reflektív gondolkodás fejlesztése. Budapest, Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége, 2010. 9. p.
4. SCHÖN, Donald: Educating the reflective practitioner. San Francisco, Jossey-Bass, 1987.
5. SZIVÁK Judit: i. m. 2010.
6. ZIMMERMAN, Barry J.: Attaining self-regulation: a social cognitive perspective. In: Boekaerts, M. – Pintrich, P. R. – Zeidner, M. (ed.): Handbook of self-regulation. New York, Academic Press, 2000. 13–39. p. Forrás: <https://doi.org/10.1016/B978-012109890-2/50031-7> [2020. április 16.]
7. Az ábra forrása: ZIMMERMAN, Barry J.: Investigating self-regulation and motivation: historical background, methodological developments, and future prospects. = American Educational Research Journal, Vol. 45. No. 1. 2008. 178. p. Forrás: <https://doi.org/10.1016/B978-012109890-2/50031-7> [2020. április 6.]
8. ZAGYVÁNNÉ SZŰCS Ida: Az önértékelés szerepe gyakorló pedagógusok szakmai önismeretének alakulásában. = Képzés és gyakorlat, 15. évf. 1/2. sz. 2017. 177–178. p. Forrás: <https://doi.org/10.17165/TP.2017.1-2.10> [2020. április 16.]
9. GIBBS, Graham: Learning by doing: a guide to teaching and learning methods. Oxford, Oxford Further Education Unit, 1988. Elektronikus újrakiadás. 2013. 49–50. p. Forrása: <https://thoughtsmostlyaboutlearning.files.wordpress.com/2015/12/learning-by-doing-graham-gibbs.pdf> [2020. április 6.]
10. Az ábra forrása: Sarah Stewart's Eportfolio. Forrás: <https://blogs.glowscotland.org.uk/glowblogs/uodsseportfolio/2015/10/25/gibbs-reflective-cycle> [2020. április 16.]
11. Vö. ZIMMERMAN, Barry J.: i. m. 2008. 178. p.: Investigating self-regulation and motivation: historical background, methodological developments, and future prospects. = American Educational Research Journal, Vol. 45. No. 1. 2008. 178. p. Forrás: <https://doi.org/10.1016/B978-012109890-2/50031-7> [2020. április 6.]

12. GOGOLÁK Zoltán: Nemcsak vezetői eszköztár: a megértés javításának eszköze – az önreflexió. Forrás: <https://www.hrportal.hu/hr/nemcsak-vezetoi-eszkoztar-a-megertes-javitanak-eszkoze---az-onreflexio-20181019.html> [2020. április 6.]
13. FALUS Iván – KIMMEL Magdolna: A portfólió. 2. bőv. kiad. Budapest, Gondolat Kiadó, ELTE PPK Neveléstud. Int., 2009. 148. p.
14. RADICS Márta – TÓTHNÉ ASZALAI Anett: Logopédiai gyakorlatok kézikönyve. Szeged, SZTE JGYPK Gyógypedagógus-képző Intézet, [?]2015. 9.7. fejezet. Forrás: http://www.jgypk.hu/mentorhalo/tananyag/Logopediai_gyakorlatok_kziknyve/97_nreflexi.html [2020. április 16.]
15. HAFNERNÉ ERDŐDI Ilona: Önreflexiót támogató mentor tanári eszközök és módszerek. = Opus et Educatio, 3. évf. 3. sz. 2016. 302. p. Forrás: <https://doi.org/10.3311/ope.105> [2020. április 16.]
16. SZIVÁK Judit: Reflektív elméletek, reflektív gyakorlatok. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2014. 15. p.
17. ZAGYVÁNÉ SZŰCS Ida: i. m. 175. p.
18. KALAMÁR Beáta: Az önreflexió több, mint egy karosszék-forradalom. = Boom Magazin, 3. évf. 9. sz. 2018. 70. p.
19. Hérakleitosz (Efezus, Kr. e. 544 k. – Efezus, 483 k.) Magyar Katolikus Lexikon. Forrás: <http://lexikon.katolikus.hu/H/Herakleitosz.html> [2020. április 16.]
20. Vö. DUDÁS Anikó: „Új rendszerhez új zsargont!” A nemzetközi katalogizálási alapelvek terminológiai és fordítási kérdéseiről. = Könyvtári Figyelő, 64. évf. 4. sz. 2018. 558–563. p.
21. MÓRI Árpádné: A reflexió szerepe a pedagóguskompetenciák értékelésében. Oktatási Hivatal – Köznevelés – Uniós projektek – TÁMOP-3.1.5/12: Pedagógusképzés támogatása – Projekthírek. Forrás: https://www.oktatas.hu/koznevelas/projektek/tamop_315_pedkepzes_fejl/projekthirek/reflexio_pedagoguskomptenciak_ertekeleseben [2020. április 16.]
22. Uo.
23. HAFNERNÉ ERDŐDI Ilona: i. m. 302. p.
24. Vö. KISZL Péter: A könyvtár- és információtudományi képzés ökológiája. = Könyvtári Figyelő, 66. évf. 1. sz. 2020. 9–40. p.
25. 18/2016. (VIII. 5.) EMMI rendelet a felsőoktatási szakképzések, az alap- és mesterképzések képzési és kimeneti követelményeiről, valamint a tanári felkészítés közös követelményeiről és az egyes tanárszakok képzési és kimeneti követelményeiről szóló 8/2013. (I. 30.) EMMI rendelet módosításáról. Forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1600018.EMM&txtreferer=00000001.TXT> [2020. április 16.]
26. KALAMÁR Beáta: i. m.
27. Bővebben a The Professional Knowledge and Skills Baseről. Forrás: <https://www.cilip.org.uk/page/PKSB> [2020. április 16.]
28. Híradás a konferenciáról az ELTE BTK KITI honlapján. Forrás: <http://elte-lis.blogspot.com/2016/03/szakmai-ismeretek-es-keszsegek.html> [2020. április 16.]
29. BERNEY-EDWARDS, Simon: Developing a competency model for library and information professionals in the UK. Forrás: <https://www.linkedin.com/pulse/developing-competency-model-library-information-uk-berney-edwards> [2020. április 16.]

30. Beszámoló a „Szakmai ismeretek és készségek – átalakuló hivatás. A könyvtáros kompetenciák változása és megjelenése az uniós gyakorlatban” címmel szervezett nemzetközi szakmai konferenciáról. Forrás: https://qulto.eu/hu/web/portal/valasztott_hir/-/tartalom/hogyan-valtoznak-a-konyvtaros-kompetenciak-40460 [2020. április 16.]
31. KISSNÉ ANDA Klára: Könyvtáros készségek, kompetenciák és átalakuló hivatás. = KemLib, 6. évf. 3. sz. 2016. 34–37. p. Forrás: https://epa.oszk.hu/02700/02762/00052/pdf/EPA02762_kemlib_2016_03_34-40.pdf [2020. április 16.]
32. ESZENYINÉ BORBÉLY Mária: A 21. századi könyvtáros kompetenciák a közkönyvtárakban: a digitális kompetencia. In: Barátné Hajdu Ágnes – Béres Judit (szerk.): A digitális kompetencia fejlesztése a könyvtárakban. Budapest, FSZEK, 2019. 105. p. Forrás: <http://www.azenkonyvtaram.hu/documents/11543/49997/Digit%C3%A1lis+kompetencia+fejleszt%C3%A9s+a+k%C3%B6nyvt%C3%A1rakban/43abfff9-d2ea-49a9-aff8-288ef0bbc55c> [2020. április 16.]
33. Az ábra forrása: STEVENS-BURT, Luke: Tools to help you build your career. (Prezentáció) Forrás: <http://cilipconference.org.uk/wp-content/uploads/Tools-to-help-build-your-career.pdf> [2020. április 16.]
34. CILIP: PKSB (Professional Knowledge & Skills Base) for Knowledge Management. Forrás: <https://cdn.ymaws.com/www.cilip.org.uk/resource/group/d8c83290-f520-4c10-83fe-998144595612/cilip-kmpksb-january2019v3.pdf> [2020. április 16.]
35. [BERNEY-]EDWARDS, Simon: Using and exploiting CILIP's professional knowledge and skills base. (Prezentáció) 4–5. dia. Forrás: <https://slideplayer.com/slide/5292548> [2020. április 16.]
36. CSEH Gabriella: Szakmai ismeretek és készségek – átalakuló hivatás. A könyvtáros kompetenciák változása és megjelenése az uniós gyakorlatban. = Könyvtári Levelező/lap, 28. évf. 4. sz. 2016. 17–25. p.
37. GOGOLÁK Zoltán: i. m.

Boda Gáborné Köntös Nelli – egyetemi adjunktus, 2006 óta az ELTE BTK Könyvtár- és Információtudományi Intézetének oktatója. Szakmai érdeklődésének középpontjában a könyvtári minőségirányítás és a dokumentumleírás kapcsolata áll. További kutatási területei: integrált könyvtári rendszerek, intézményi publikációs adattárak, online információforrások. ORCID: 0000-0003-0955-5056